

**ÅLANDS TINGSRÄTT
ÅLANDS FÖRVALTNINGSDOMSTOL**

Mariehamn 19.6.2013

Ärende: OM 11/03/2012

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET

Till Justitieministeriet

Med anledning av ministeriets 22.4.2013 daterade begäran om utlåtande beträffande reformprogram för rättsvården för åren 2013-2025 får Ålands tingsrätt och Ålands förvaltningsdomstol anföra följande:

Målbilden för reformen av rättsvården fram till år 2025 såsom den angivits i reformprogrammet är till stora delar korrekt. För både tingsrättens och förvaltningsdomstolens del måste dock beaktas inte bara Ålands geografiska läge utan framförallt även det som följer av att Åland har egen lagstiftningsbehörighet inom vissa områden. Ålänningarnas rättsskydd kräver att det finns tillgång till effektiva rättsmedel på Åland. Kravet på kunskaper i svenska samt kommunikationerna medför att hovrätten fortsättningsvis måste finnas i Åbo. Domstolarnas sammanlagda personal är i dagsläget redan så liten att en neddragning skulle medföra svårigheter att sköta den löpande verksamheten. Ekonomiska inbesparingar får inte vara allena avgörande vid bedömningen av rättsvården.

Strävan att förbättra lagstiftningens aktualitet och kvalitet är rätt. Förvaltningsdomstolens arbete berörs i hög grad av lagberedningen inom landskapet, tingsrättens i mindre grad. Den åländska lagberedningen borde involveras i detta arbete för att de åländska domstolarna skall få full nytta av detta arbete. Det gäller främst punkterna n:ris 18 och 19 för förvaltningsdomstolen men även punkterna n:ris 2, 9 och 25. Förvaltningsdomstolen stöter även ofta på lagtolkningsproblem som har sin grund i att rikslagstiftning gällande rättskipning inte under beredningen bedömts med tanke på dess konsekvenser för substanslagstiftning inom landskapets lagstiftningsbehörighet.

Förbättring och utveckling av elektronisk handläggning och elektroniska

processer (punkt nr 3 och 31) är eftersträvansvärt men kräver ett noggrant utvecklingsarbete. Erfarenheten av ibruktagandet av nya ärendehanteringssystem i tingsrätten under senare år är tyvärr inte enbart positiv. Effektiva och tillförlitliga ärendehanteringssystem är nödvändiga för den nu eftersträvade utvecklingen. Ärendehanteringssystemen, manualer och utbildning i hantering av dessa måste även ges på svenska. Vid utvecklandet av systemen måste även vikt fästas vid att det svenska språket är korrekt och inte enbart en direkt översättning från finskan.

Fortsatta satsningar för utbildning (punkt nr 4) är naturligtvis absolut nödvändigt för upprätthållandet av behövlig kompetens. Såsom ovan påpekats gällande utvecklandet av nödvändiga ärendehanteringssystem är det nödvändigt att skolning även ges på det svenska språket. Kanslipersonal och stämningsman vid åländska domstolarna behöver inte kunna finska varför utbildning borde ordnas även för dem. Även domarpersonal har nytta av få utbildning på sitt eget modersmål.

Ändamålsenliga och säkra lokaliteter är nödvändiga förutsättningar för domstolarnas verksamhet. I dagsläget saknar tingsrättens och förvaltningsdomstolens lokaler helt säkerhetskontroll. Det av ministeriet framarbetade konceptet gällande domstolarnas lokaliteter är till vissa delar omdiskuterat. Såvida inrättandet av ett domstolsverk sker genom sammanslagning och effektivisering av befintliga resurser kan ett sådant verk vara till fördel. Innebär inrättandet av resurser tas från domstolarnas löpande verksamhet måste verkliga framtida inbesparingar påvisas.

En sammanslagning av de två separata domstolslinjerna skall enligt programmet utredas. Redan nu verkar Ålands förvaltningsdomstol i anslutning till tingsrätten sålunda att lagmannen och en tingsdomare är medlem i förvaltningsdomstolen. Lagmannen är administrativ chef även för förvaltningsdomstolen. Inrättandet av Ålands förvaltningsdomstol garanterade tillgången av en besvärsinstans på orten med specialkunskap i den åländska lagstiftningen. Nackdelen är naturligtvis den tunna organisationen och därmed förvaltningsdomstolens utsatthet. Vid bedömning av nyttan med erfarenhet från de separata domstolslinjerna verkar det vara så att förvaltningssidan har haft mera att tillföra den allmänna än vice versa. Samarbetet äger nu rum mellan tingsrätten, som är underrätt, och förvaltningsrätten som är besvärsinstans. En sammanslagning av förvaltningsdomstolar med hovrätter skulle bland annat innebära att sakkunskap tillförs till hovrätterna medan motsvarande sakkunskap inte skulle finnas på underrättsnivå. Generellt kan konstateras att verka som domare både i allmän domstol och förvaltningsdomstol förutsätter att personen ifråga har sakkunskap inom vitt skilda områden och av olika processtyper, vilket inte är i linje med strävan efter specialisering. Administrativt kan viss besparing ske. Den åländska samlösningen har uppfyllt lokala behov, men den lämpar sig på grund av de speciella omständigheterna inte nödvändigtvis som generell modell.

Frågor gällande socialförsäkring och socialskydd (punkt nr 10)

överklagas på Åland hos förvaltningsdomstolen medan överklagan i riket sker till försäkringsdomstolen. Eftersträvad effekt förutsätter även här samarbete med landskapet Åland.

Antalet tingsrätter minskades genom tingsrättesreformen år 2010 radikalt. Trots att Ålands tingsrätt till storlek avviker från vad som eftersträvades i tingsrättsreformen motiveras ändå dess existens av att Åland har egen lagstiftning som skall tillämpas, det geografiska läget samt garanterandet av rättskydd på svenska. Det är även nödvändigt att behålla hovrätten i Åbo med beaktande av avståndet och kommunikationerna mellan fastlandet och Åland. Åbo hovrätt har även kunna tillvarata och beakta de språkliga rättigheterna på förutsatt sätt. Ålands förvaltningsdomstol handlägger besvär över beslut fattade av åländska myndigheter som tillämpat åländsk lagstiftning. Specifika kunskap angående den åländska lagstiftningen och vad som hör till åländsk lagstiftningsbehörighet är absolut nödvändig och garanteras genom en lokal förvaltningsdomstol enligt vad som stadgas genom självstyrelselagen för landskapet Åland. Liksom vad gäller tingsrätten motiveras en åländsk förvaltningsdomstol även det geografiska läget och det svenska språket.

En omfördelning av förvaltningsdomstolarnas olika mål och en eventuell decentralisering av vissa mål kan innebära behov av ökade resurser.

Handläggningen av summariska mål (punkt nr 14) föreslås överföras antingen till utökningsmyndigheterna eller till högst tre tingsrätter. Med beaktande av tillgången på och garanterat av handläggning på svenska är en överföring av de summariska målen till utökningsmyndigheterna att föredra. Systemet fungerar redan så i Sverige. Överföring av personal till utökningsmyndigheten i samband med detta måste noggrant utredas då sådan personal även handlägger andra arbetsuppgifter än summariska mål.

Förvaltningsdomstolen motsätter sig inte för sin del en översyn av besvärssystemet i 25 § självstyrelselagen för Åland men en sådan reform förutsätter att domstolen erhåller tilläggsresurser. En revidering av självstyrelselagen är på gång och frågan kan utredas i anslutning till denna.

Förslagen om anpassning av behandlingen efter ärendenas svårighetsgrad och behovet av rättsskydd samt ändring av domstolarnas sammansättning är bra och beaktansvärda. Behovet av sakkunnigbiträde i vårdnadstvister är dokumenterat och lagförändring är på gång. Även en minskning av antalet nämndemän i sammansättningarna är en beaktansvärd möjlighet då sparbehov föreligger. Effektivisering av delgivningssystemet har redan genomförts då telefondelgivningarna blev möjliga. I takt med att allt fler är vana att använda sig av e-post och andra internetjänster kommer säkerligen även delgivningssystemet att utvecklas.

I tingsrätten har användningen av videohörande ökat märkbart de senaste

åren. Uppfattningen är att videohörandet förenklat och försnabbat förfarandet samt dessutom sänkt kostnaderna. Igen förutsätts att utrustningen är adekvat och modern samt att användarstödet även ges på svenska.

Det finns rum för en höjning av domstolsavgifterna i dagsläget. Personer med svag ekonomi är berättigade till allmän rätthjälp och därmed också till befrielse från avgifter. Avgifterna får dock inte vara så höga att personer på grund av dessa måste avstå från att föra sina ärenden till domstol.



Lagman Kristina Fagerlund